

Разяснения относно съдържанието на някои ключови предложения в Областна стратегия на развитие на област Бургас (ОСРОБ)

Областен фонд за развитие(ОФР) – Областният фонд на развитие може да бъде регистриран по Търговския закон:

- Като АД – публично-частно партньорство с участието на Областна администрация – Бургас с апортна вноска (възможно ли е това?) и общински администрации. Ако не е възможно юридически участието на Областна администрация Бургас е възможно това да бъде по нейна инициатива, но без пряко участие в капитала и регистрацията на фонда;
- Като ООД – по същия начин;
- Като ЕООД.

В случая важно е как ще се набират средства за инвестиране. В случая основен ще бъде проектния принцип, при което са възможни няколко варианта:

- ОФР да участва със заинтересовани организации в Оперативните програми за развитие (ОПР) по линия на фондовете на ЕС;
- Привличане на капитали на бизнеса, различни други видове организации, включително и чужд капитал, а също така и граждани при осъществяване на даден проект, при кото предварително се изчисляват възможните печалби и се гарантира при определено равнище на риск, какви са възможните ползи на инвеститорите при влягане на средствата си в проекта;
- ОФР кандидатства с проекта за получаване на финансиране по линия на някои български програми и инвестиционни източници.

Възможно е и при наличие на законодателна воля, която да приеме Закон за такива обществени фондове за развитие на областна, регионална или национална база да се формира възможност за привличане на средства от държавния бюджет.

Социалното предприятие - През последните десетилетия едно ново понятие и явление се активизира в общественото и стопанско пространство на много държави по света – социалното предприятие. Трябва от самото начало да се каже, че този феномен има различаващо се съдържание в отделните страни. Несъмнено съществува и спор за това кой има приоритет в тази област – континентална Западна Европа, Великобритания или САЩ. Като правило смята се, че корените на т.нар. „социален тип предприемачество” водят началото си от XIX век в лицето на дейността на филантропични бизнесмени и индустриалци.

Днес социалното предприятие се разглежда като ключов агент на т.нар. „трети сектор” или „социалната икономика”. В най-общ план то е смятано като организация задвижвана от социална мисия. Тази организация се занимава с икономическа дейност – предлагане на изделия, услуги или интелектуален продукт, но не с цел максимизация на финансовата печалба, а предвид удовлетворяване на обществени нужди.

Конкретното определение в британския контекст на разбирането за социално предприятие е дадено от Фриър Сприкли (Freer Spreckley) в публикация от 1981 година на Биичууд колидж, озаглавена „Социалният одит – управленски инструмент за кооперативна дейност” Ф.Сприкли дефинира социалното предприятие по следния начин: „Предприятие, притежавано от тези които работят в него или са част от местната общност, където то оперира, и което се ръководи от регистрирани както търговски, така и социални цели и действия по един кооперативен начин, може да бъде наречено социално предприятие. Традиционно „капиталът наема труда” с цел да

формира печалба, която цел доминира всички останали цели и на бизнеса, и на работната сила. В отличие от този тип предприятия в социалното предприятие „трудът наема капитала” с акцент върху личностни, екологични и социални ползи”(вж. <http://www.locallivelihoods.com>, Publications and download a PDF copy of the Social Audit 1981 copy)

Ключови параметри на социалното предприятие

Следва да се очертаят ясно разликите както между социалното предприятие и обикновената стопанска(бизнес) организация от една страна, така и между социалното предприятие и организациите с благотворителна цел, от друга. Бизнес-предприятията разпределят печалбата си от икономическа дейност сред своите акционери. Организациите с благотворителна цел са концентрирани не върху активна стопанска дейност, а върху събиране на дарения предвид осъществяване на социални цели.

Социалните предприятия са разлика от двата гореспоменати типа организации се характеризират със следните основни параметри:

1. Дейност ориентирана към създаване на изделия, услуги и интелектуални продукти с цел приходите да надхвърлят разходите;
2. Социални цели – тези цели включват, например трудова реализация на хора в неравностойно положение или въобще разширяване на трудова заетост, осигуряване на определени услуги за местни общности, които услуги не влизат в интереса на бизнес организациите, търсещи максимизация на печалбата и други;
3. Социална(обществена, социализирана форма) на собственост, т.е. те са автономен тип организации, чиято структура на собственост се основава на:

- Участието в собствеността, включително до равнище на придобиване на контролния пакет от различни групи(самите работещи, потребителски групи, локалната общност и други);
- Доверително управление, т.е. държавна или общинска собственост, която се дава за управление чрез съвет на попечителите, който играе ролята на Наблюдателен или Контролен съвет при бизнес организациите.

Печалбата, ако има такава след приключването на баланса по приходите и разходите, се разпределя или сред собствениците или по предварително споразумение отива цялата или част от нея за определени социални цели. Или пък се реинвестира в дейността, което трябва да кажем, че е един от най-често срещаните случаи.

Модел на социално предприятие

Както вече казахме социалните предприятия работят в различен национален контекст, което определя и различаващото се съдържание на тяхното функциониране и цели. Може да се говори за няколко основни модела на социални предприятия, а именно:

- Модел на континентална Западна Европа;
- Модел на САЩ;
- Британски модел;
- Модел на т.нар. „развиващи се страни”.

Така например в британския модел социалните предприятия включват

- Предприятия-собственост на местна общност;
- Кредитни съюзи;
- Предприятия-собственост на работещите в тях;
- Кооперативите, жилищните асоциации, тръстовете за развитие, които са на доверителна основа.

През 2002 година правителството във Великобритания стартира обединена Стратегия за социалното предприятие, съгласно която е създадено Звено за социалното

предприятие(Social Enterprise Unit-SEnU), като орган за координация за Англия и Уелс при Департамента(Министерството) за търговия и промишленост. По-късно през 2006 година това звено става част от новосъздадения Офис за Третия сектор към Кабинета на министър-председателя. В Шотландия управлението на социалните предприятия е в компетенциите на шотландското правителство(Scottish Executive), което е фактически „пренасяне“ на управлението на равнище „местна власт“ .

Трябва да се каже, че под юрисдикцията на Звеното за социалното предприятие се възприема едно по-широко определение за социалното предприятие, което включва и различни други видове некорпоративен тип собственост. Съгласно изследвания на гореспоменатото Звено за социалното предприятие през 2004 година в Обединеното кралство съществуват над 15 000 социални предприятия, които представляват 1.2% от предприятията в страната. В тях работят 450 000 души, от които 2/3 на пълен работен ден. Към тях трябва да се добавят и 300 000 доброволца. По-късно съгласно изследване на британското правителство, базирано на новото определение за социално предприятие, броят им е указан на 55 000, като годишният им оборот се изчислява на 18 милиарда британски лири.

В контекста на континентална Европа към социалното предприятие се прилагат следните социални и икономически критерии:

1. Социални критерии –

- Да служи на интересите на обществото или на различни социални групи в неравностойно положение;
- Гражданска инициатива, т.е. социалното предприятие се стартира в резултат на гражданска инициатива на общност, социална или професионална група;
- Управленските решения се вземат не на база на размера на притежаван капитал – акция или дял, а на принципа всеки участник в конкретна дейност има 1 глас;
- Участие – това участие включва всички заинтересувани страни, като целта на социалното предприятие е развитие и укрепване на демокрацията на низово равнище чрез икономическа дейност;
- Ограничено разпределение на печалба – социалните предприятия включват както такива, които не предполагат разпределение на печалби, например кооперациите, така и такива, които минимизират поведение, ориентирано към максимизация на печалбата;

2. Икономически критерии –

- Продължаваща дейност за създаване на изделия, услуги или интелектуални продукти, отколкото такава, свързана с набиране на средства;
- Висока степен на автономност, т.е. те се управляват от доброволно създадените ги групи, а не от частните интереси на бизнеса или от държавната власт;
- Стопански риск – социалните предприятия действат на собствен риск и напълно зависят от своята стопанска активност за своето функциониране и развитие;
- Изискват минимално възможен брой платени работници. Като цяло те комбинират както заплатен, така и доброволен труд.

Практиката досега показва, че социалните предприятия в континентално-западно-европейски контекст имат многобройни цели, стартирани са от различни заинтересувани групи, собственост са на различни общности и намират многообразни области на дейност и различаващи се източници за приходи. Като правило те могат да бъдат класифицирани на три основни групи:

1. Социални предприятия с цел интеграция на хора в неравностойно положение чрез трудова ангажираност. Хората в неравностойно положение могат да бъдат от най-различни категории – с една или друга степен на инвалидност, младежи и девойки от социални домове, хора преминали лечение от наркотична или алкохолна зависимост,

дълготрайно безработни и други. Подобни социални предприятия се смята, че трябва да бъдат не конкурентноспособни, а „жизнеспособни”, което означава да отговорят на четири базови изисквания:

- Стопанска устойчивост – т.е. приходите да надхвърлят разходите при тяхната дейност;
- Трудова мотивация – те трябва така да бъдат управлявани, че да включват участие във вземането на решения, разнообразие на задачи, материален и духовен интерес, като по този начин се формира високо ранище на трудова мотивация от участниците в дейността на социалното предприятие;
- Успешна социализация чрез професионална и трудова реализация – те трябва да създават условия за успешната социализация, т.е. интеграцията на хората в неравностойно положение;
- Социална мотивация – целите и дейността им трябва да бъдат така осъществявани, че да мотивират обществото да поддържа тяхното функциониране чрез държавни, общински и друг вид поръчки;

2. Социални предприятия за предоставяне на различни социални услуги на обществото като цяло или на отделни общности и социални групи;

3. Социални предприятия за етична търговска дейност, която се ръководи от минимална норма на печалба, в частност търговски магазини за „честна търговия”.

Като пример за навлизането на социални предприятия може да се даде Финландия, където през 2004 година се приема закон за социалното предприятие. Съгласно този закон за социално предприятие се регистрира това, при което най-малко 30% от заетата работна сила са хора в неравностойно положение. През март 2007 година вече са регистрирани 91 такива социални предприятия, като най-голямото от тях има 50 човека персонал. В Италия през 2005 година е приет закон за социалното предприятие (Imprese sociali).

Социалното предприятие в България

След всичко казано дотук трябва да кажем дали има шанс създаването на социални предприятия в България? Нека да започнем с това дали има нужда от социални предприятия? Отговорът може да бъде само „да” - определено има нужда по редица причини, например:

- Предвид необходимостта от създаване на условия за професионална, трудова и жизнена реализация на много хора в неравностойно положение;
- Предвид необходимостта от преодоляване на определен тип социален паразитизъм, който съществува сред някои социални групи и общности;
- Предвид необходимостта от удовлетворяване на някои обществени потребности, които на основата на бизнес организациите, ориентирани към максимизация на печалбата, излизат изключително скъпи при сравнение с усилията и равнището на квалифициран труд, изискван при тези дейности. Така че изпълнявани от социалните предприятия, те ще бъдат със значително по-ниски разходи за обществото или неговите отделни общности;
- Други.

Какво е нужно за да се осъществи формирането на социални предприятия?

- Първо е необходима законова база, както и свързването на тези закони с определени данъчни и други мероприятия в помощ на социалните предприятия;
- Второ е нужно създаване на минимум условия, подпомагащи стартирането на такива предприятия, като например формиране на инкубатори за социални предприятия, фонд за кредитиране и рисково застраховане на социалните предприятия и други подобни;

- Трето е нужно създаване на връзка на съответните програми към МТСП по преквалификация, социално подпомагане и други подобни със социалните предприятия;
- Четвърто е необходимо създаване на каскада от поръчки на държавно и общинско равнище, които да са насочени към социалните предприятия, така че да се гарантира тяхната дейност.

Но даже и да няма тази законодателна база при наличие на административна воля могат да се създадат такива в условията на наличната законова платформа.

Областно външнотърговско бюро(ОВТБ) – В юридически план то може да бъде регистрирано отново като Областния фонд за развитие. Дейността му отново ще бъде на проектен принцип. Т.е. по определена „бизнес-идея“ се търси финансиране от заинтересовани „бизнес-лица“, които ще внесат средства за дейност по проучване и излизане на външни пазари, консултантска и посредническа дейност, привличане на инвестиции и ноу-хау и други. Подобна дейност ще обхваща както сферата на трансгранично и черноморско сътрудничество, така може да се развие и в по-широк географски обхват. При осъществяването на функционирането се изхожда от това, че е необходима професионална експертиза и дейност на професионалисти. Като правило стопанските организации у нас, особено по-малките, не притежават тези умения и опит. Това сериозно затруднява тяхното излизане на външни пазари. А страната ни притежава своите конкурентни предимства особено на пазари на страните на ОНД, арабски страни, редица азиатски пазари и други, както и може да бъде привлекателна дестинация за чужди инвестиции, които да се насочат именно към производство на такива продукти, при които нашата страна има конкурентни предимства – продукти на машиностроенето със средно ниво на технологичност, обработка на суровини, включително и такива от селското стопанство и довеждането им във вид на междинен или краен продукт (последното е особени вярно при хранително-вкусовата промишленост). Освен това именно чрез ОВТБ могат да се реализират цяла каскада от мероприятия, за които се говори и в ОСРОБ, а именно:

- Създаване на търговски точки в съседни и не само съседни страни (по примера на китайски и германски магазини в Европа и целия свят) от страна на общински власти и стопански кръгове от областта и при съдействието на Областното външнотърговско бюро и асоциацията на търговските улици от областта;
- Създаване от страна на общински власти и стопански кръгове в областта на панаири в Бургас и други ключови селища на областта. Тези панаири могат да бъдат тематични, като например, „Летен Бургаски панаир“ за български стоки и други подобни, където почти през цялото лято да се сменят едно търговско мероприятие с друго;
- Създаване от общински власти и стопански кръгове в областта на каскада от търговски мероприятия в съседни и други чужди страни – от ЕС и извън ЕС на панаири на български стоки и услуги, например, „Панаир на Черно море“, „Панаир на българското вино“ и др. Това може да се осъществи с цел намаляване на разходи на обменни начала с градове-побратими, в рамките на трансгранично и черноморско сътрудничество и други подобни;
- Създаване от страна на общински власти и стопански кръгове в областта на виртуална маркетингово-търговска мрежа, т.е. маркетингово-търговски сайт с линкове с други сайтове на търговци, с електронен каталог на стоки и услуги на няколко езика, с форуми и клипове, интервюта и живи връзки;
- Създаване от страна на общински власти и стопански кръгове в областта на мрежа от рекламните агенции, работещи в областта и чрез тях осъществяване на каскада от

рекламни кампании по един или друг повод, така че да се получи ефективна комуникация с потребители, както от страната, но така и от чужбина.

Обединения на микро и малки търговски фирми във формата на т.нар. „търговски улици“ на публични и оживени места – Подобни „търговски улици“ е възможно да се регистрират като „консорциуми“. Съществуват форми на обединения, които се означават като икономически групировки. Характерно за тях е, че се формира общо ръководство, но търговските дружества или ЕТ(едноличните търговци) имат и известна самостоятелност. Има различни видове според различни критерии – дали обединението е персонифицирано или не; дали обединението се формира на хоризонтално или вертикално ниво и т.н. Търговският закон у нас урежда 2 икономически групировки – консорциум и холдинг.

В случая нас ни интересува консорциумът. Консорциумът може да бъде търговско или гражданско дружество. Членовете на консорциума могат да бъдат само търговци (всякакви търговци, включително публични предприятия). Консорциумът може да бъде както персонифицирано гражданско дружество, така и търговско дружество. Възможно е консорциумът да се създава с временна цел, но това не е задължително. Консорциумът е обединяване на търговци за извършване на определена дейност. Може да бъде в няколко правоорганизационни форми :

- На гражданско дружество;
- На някои от петте вида търговски дружества.

Чрез такава форма на търговско сътрудничество се намаляват разходите на дребните търговци, а от друга страна се улесняват потребителите, тъй като такива места могат да бъдат избрани в подходящи пространствени точки, явяващи се кръстопът на транспортни потоци. Подобна инициатива може да стане и подходяща туристическа атракция, особено за такъв туристически център, какъвто е град Бургас и други черноморски селища и прекрасно да се съчетае с идеята за т.нар. „Летен Бургаски панаир“.

В дадения случай Областна администрация – Бургас може да бъде инициаторът съвместно с Общински администрации. Подобно и при другите проекти може да се инициира получаване на средства по линия на ОПР и европейските фондове.

Биотехнопарк и технополиси – В случая става дума за използване на съществуваща материална база или за създаване на пространство, където да се създадат условия за разработка и реализация на иновативни идеи и довеждането им до търговски продукт. Става дума за следните основни идеи:

- Биотехнопарк и иновационен клъстер от фирми, ориентирани към производство на продукти на база биотехнологии. За това в Бургас има всички условия – (1) Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ - Бургас, където има катедра „Биотехнологии“; (2) Бургаски свободен университет, където осъществяват проекти за трансфер на иновативни технологии; (3) Селскостопански райони, които могат да бъдат източник на суровини за биотехнологичните продукти. В случая става дума за разработка на проекти по създаване на нови храни, козметични средства, биостимулатори, нови материали и други. В случая с битехнопарка могат успешно да се използва съществуващата материална база и става дума за формиране на координация на проектен принцип. Този проект може да получи финансиране по линия на ОПР или българско иновационно финансиране ;
- Технополис - Създаване от страна на общински власти, стопански кръгове, изследователски сдружения и други, на технополис, т.е. център по изследване и разработка на нанотехнологии, в частност разработката на нови материали на

база нанотехнологии. Съответно трансфериране на научните разработки в конкретен продукт при изграждане на клъстър около технополиса. За подобна насока на развитие е изключително важно с институционалната подкрепа на областна и общинска администрации в Бургас да се ориентират част от усилията на специалистите в университет „Проф. д-р Асен Златаров“ - Бургас в тази насока. В случая е нужно да се регистрира Търговско дружество(ТД), което да има за цел разработки в дадената посока;

- „Акваполис“ – Регистрация на ТД „Акваполис“ с подкрепата на общински власти, стопански кръгове, изследователски сдружения и други. Целта е разработка на програма за развитие на аквакултурите и акватехнологиите – удобното разположение на областта край Черно море създава благоприятни възможности за развитие на тази перспективна област като част от стратегията за „Син растеж“. Перспективата е да се търси сътрудничеството и на други черноморски области да се изгради съвместен Консорциум по акватехнологии. Съответно следва да се създадат условия за трансфериране на разработеното ноу-хау в конкретни дейности, при което умело да се използва възможностите, които предоставя гореспоменатата стратегия на ЕС „Син растеж“.